

Examen VMBO-GL en TL

2024

tijdvak 2
dinsdag 25 juni
13.30 - 15.30 uur

economie CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 43 vragen.

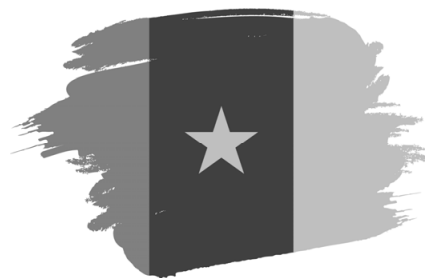
Voor dit examen zijn maximaal 54 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Kameroen

Wereldwijd zijn de inkomens niet gelijk verdeeld. Het Afrikaanse land Kameroen is een van de armste landen in de wereld, terwijl Nederland behoort tot de rijkste landen in de wereld.

De Wereldbank streeft ernaar om de inkomensverschillen in de wereld te verkleinen.

- 1p 1 Als we landen met elkaar vergelijken, kijken we naar het nationaal inkomen van een land.
In welke regel staat een economisch verschijnsel waardoor het nationaal inkomen in Kameroen stijgt?
- A De overheid van Kameroen koopt Nederlandse helikopters.
 - B In Kameroen verbouwen veel mensen hun eigen groenten.
 - C Nederlandse toeristen gaan op vakantie naar Kameroen.

Om Nederland en Kameroen te vergelijken kijken we niet naar het totale nationale inkomen, maar naar het inkomen per hoofd van de bevolking.

land	indexcijfer van het inkomen	inkomen per hoofd in euro's
Kameroen	8,5	€ ...
gemiddelde van alle landen	100 ¹⁾	
Nederland	132	€ 49.500

noot 1 het inkomen per hoofd van de bevolking van het gemiddelde van alle landen ter wereld heeft het indexcijfer 100

- 1p 2 Bereken het inkomen per hoofd van de bevolking in Kameroen. Schrijf je berekening op.
- 1p 3 Ontwikkelingseconomen vinden het nationaal inkomen een gebrekkige maatstaf om landen economisch met elkaar te vergelijken.
→ Leg uit waarom het nationaal inkomen een gebrekkige maatstaf is om landen economisch te vergelijken.

1p **4** In de opkomende economieën, zoals Kameroen, wordt de infrastructuur door de overheid verbeterd. Dit leidt tot een daling van de inkomens in de westerse landen.

Hieronder staan vijf economische verschijnselen:

- 1 er is een verbetering van de infrastructuur in Kameroen
- 2 westerse bedrijven verplaatsen hun productie naar Kameroen
- 3 Kameroen wordt aantrekkelijker als vestigingsplaats voor westerse bedrijven
- 4 de productiecapaciteit van Kameroen stijgt
- 5 werkgelegenheid en inkomens dalen in de westerse landen

In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?

A 1 → 2 → 3 → 4 → 5

B 1 → 2 → 4 → 3 → 5

C 1 → 3 → 2 → 4 → 5

D 1 → 3 → 4 → 2 → 5

E 1 → 4 → 2 → 3 → 5

F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

2p **5** Volgens de Wereldbank kunnen de inkomensverschillen in de wereld kleiner worden door het afschaffen van handelsbelemmeringen tussen landen, zoals invoerrechten.

→ Leg in twee stappen uit dat het afschaffen van invoerrechten het inkomensverschil tussen Kameroen en de rest van de wereld kan verkleinen.

Bij de beantwoording van de vragen moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 1 en 2 in de bijlage.

Bart en Saïda wonen met hun twee kinderen in een eigen woning in de gemeente De Bilt. Vorige week kregen zij een aanslag voor de jaarlijkse gemeentelijke woonlasten. Deze woonlasten bestaan voor hen uit de onroerendezaakbelasting (OZB), de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Hun woning had een WOZ-waarde van € 630.000. Zij gebruikten vorig jaar 211 m³ water.

Gebruik informatiebron 1.

- 2p 6 Bereken de jaarlijkse woonlasten die de gemeente De Bilt aan Bart en Saïda berekent. Schrijf je berekening op.

Volgens Bart is De Bilt, wat betreft de woonlasten, een dure gemeente. De website van de Vereniging Ons Huis geeft hierover informatie.

Gebruik informatiebron 2.

- 1p 7 Welke conclusie is op basis van deze informatie juist?
- A De Bilt hoort bij de gemeenten met de hoogste woonlasten.
 - B De Bilt hoort bij de gemeenten met de gemiddelde woonlasten.
 - C De Bilt hoort bij de gemeenten met de laagste woonlasten.

Volgens Saïda is Bunnik de duurste gemeente in de provincie Utrecht en Veenendaal de goedkoopste.

Gebruik informatiebron 2.

- 1p 8 Bereken hoeveel procent de gemeente Bunnik duurder is dan de gemeente Veenendaal. Schrijf je berekening op.
- 1p 9 Bart en Saïda vinden het vreemd dat er zulke grote verschillen bestaan tussen gemeenten in hun provincie Utrecht.
→ Geef een verklaring waarom de woonlasten per gemeente verschillen.
- 1p 10 Volgens Saïda zijn er, behalve de afvalstoffenheffing, de OZB en de rioolheffing, nog meer heffingen en belastingen die gemeenten vragen aan hun inwoners.
→ Noem nog een ander voorbeeld van een heffing of een belasting die gemeenten vragen aan hun inwoners.

Minder inkomen voor ouders

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 en 4 in de bijlage.

Als ouders hun eerste kind krijgen, daalt meestal hun gezamenlijk inkomen. Dat wordt de kindboete genoemd: het inkomen van moeders daalt sterk, terwijl het inkomen van vaders nauwelijks verandert.

Deze kindboete is het gevolg van: keuzes van ouders, van culturele normen, en van overheidsbeleid, zoals belastingheffing en kinderopvang. Dat concludeert het Centraal Planbureau (CPB), dat onderzoek heeft gedaan naar de kindboete.

Gebruik informatiebron 3.

- 2p 11 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste cijfers of woorden in. Kies uit de cijfers of woorden die tussen haakjes staan.

In de periode van drie jaar voor de geboorte tot drie jaar na de geboorte van het eerste kind is het inkomen van moeders met gemiddeld ...(1)... (16% / 34% / 40%) gedaald. Het inkomen van de vaders is na 6 jaar ...(2)... (gedaald / gestegen / gelijk gebleven) in vergelijking met jaar 0.

- 1p 12 Bij vrijwel alle ouders verslechtert de financiële situatie na de geboorte van het eerste kind. De inkomsten nemen af, maar er is nog een andere verklaring.
→ Geef een andere verklaring voor de slechtere financiële situatie van ouders na de geboorte van hun eerste kind.

In het gezin van Juan en Inez wordt hun eerste kind Emanuel geboren. Inez werkte drie jaar voor de geboorte van Emanuel 36 uur per week. Ze verdiende € 25.000 per jaar.

- 2p 13 Haar jaarsalaris is een jaar na de geboorte van Emanuel gedaald naar € 15.500 per jaar. Gemiddeld is het inkomen van moeders in deze periode met 34% gedaald.
→ Bereken of de daling van het inkomen van Inez in procenten groter of kleiner is dan gemiddeld. Schrijf je berekening **en** je conclusie op.

Juan en Inez blijven beiden werken en Emanuel gaat dan naar de kinderopvang.

De brutokosten daarvan zijn voor 90 uren: € 720 per maand. De overheid betaalt een groot deel van de kosten: de kinderopvangtoeslag.

Gebruik informatiebron 4.

- 2p **14** Het gezamenlijke inkomen van Juan en Inez bedraagt € 40.500.
→ Bereken de nettokosten van de kinderopvang voor Juan en Inez.
Schrijf je berekening op.
- 1p **15** De overheid vindt het belangrijk dat moeders zoveel mogelijk blijven werken na de geboorte van een kind.
Werkende moeders leveren de samenleving economisch voordeel op.
→ Noem een economisch voordeel voor de samenleving.

Glamping Het roer om

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 5 en 6 in de bijlage.

Arjun werkt al 15 jaar in loondienst en wil voor zichzelf beginnen. Hij wil een glamping (een luxe, trendy camping) starten op Schierland.

- 1p 16 De overstap van werknemer naar ondernemer kan financiële gevolgen met zich meebrengen.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
Een eigenaar van een onderneming heeft ...(1)... (geen / wel) recht op een WW-uitkering als de ondernemer werkloos wordt. Bij het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd heeft de ondernemer ...(2)... (geen / wel) recht op een AOW-uitkering.
- 1p 17 Een eigenaar van een bedrijf moet een ondernemingsvorm kiezen. Welke ondernemingsvorm moet Arjun kiezen, zodat hij **niet** hoofdelijk aansprakelijk is voor de schulden van het bedrijf?
A bv (besloten vennootschap)
B eenmanszaak
C vof (vennootschap onder firma)
- 1p 18 Arjun wil een bestaande camping overnemen en die gaan moderniseren tot een glamping. De huidige eigenaar wil tegen betaling het klantenbestand aan hem overdragen.
→ Noem een voordeel voor Arjun van het overnemen van het klantenbestand van de huidige eigenaar.

Arjun heeft een lening van de bank nodig om de investeringen voor de glamping te kunnen financieren. Daarvoor moet hij een begroting laten zien aan de bank.

Gebruik informatiebron 5.

- 2p **19** Bereken de verwachte omzet van het aantal overnachtingen. Schrijf je berekening op.

De bank wil van Arjun een verwachting van het nettoresultaat. Op basis daarvan beslist de bank of Arjun een lening kan krijgen.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p **20** Bereken voor de glamping het verwachte nettoresultaat. Schrijf je berekening op.

- 1p **21** Veel campinggasten willen tegenwoordig een luxe, trendy campingplaats met eigen sanitair en luxe keuken. Arjun wil hierin investeren, zodat er een glamping ontstaat.

Onder welk marketinginstrument vallen de aanpassingen van de campingplaatsen?

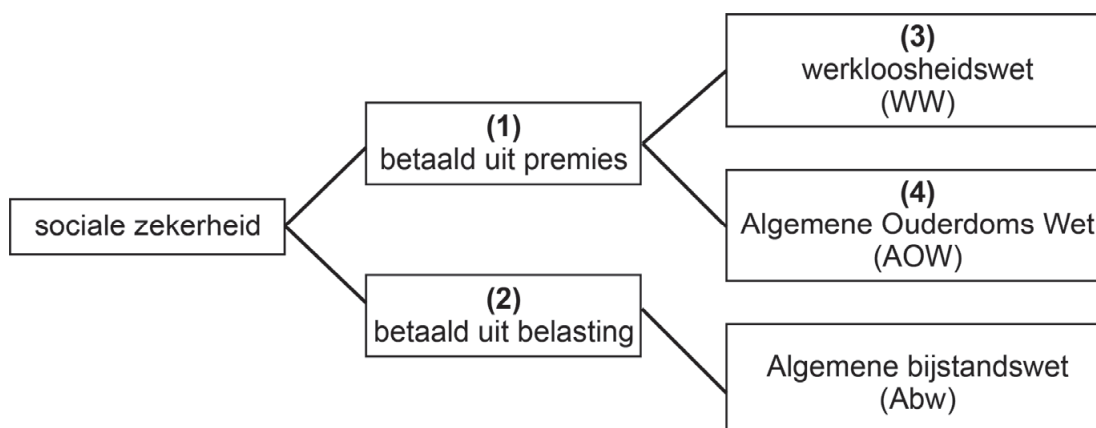
- A onder personeelsbeleid
- B onder plaatsbeleid
- C onder presentatiebeleid
- D onder productbeleid

Sociaal verzekerd

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 7 en 8 in de bijlage.

Nederland is een verzorgingsstaat. Met het stelsel van sociale zekerheid wordt aan alle inwoners een bestaanszekerheid verschaft.

- 2p **22** Vul het schema aan door de juiste begrippen in te vullen.
Doe het zo: Noteer op je antwoordblad achter de nummers (1, 2, 3, 4) de juiste begrippen. Kies uit de begrippen die onder het schema staan.

Kies uit:

- particuliere verzekeringen
- sociale verzekeringen
- sociale voorzieningen
- volksverzekeringen
- werknemersverzekeringen

Let op: er blijft één begrip over.

- 1p **23** Het stelsel van sociale zekerheid wordt betaald met verzekeringspremies en belastingen.

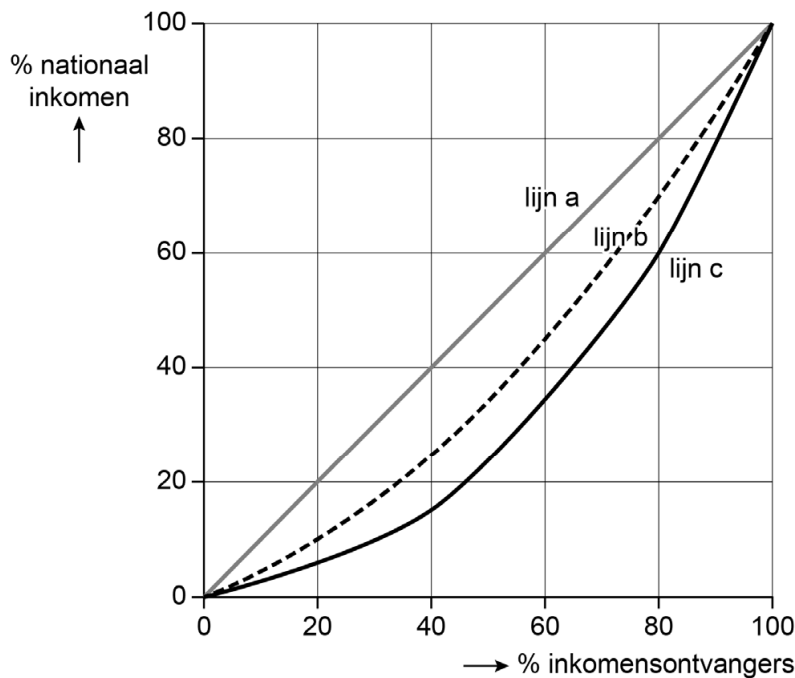
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De loonbelasting en premies volksverzekering worden ingehouden op het ...**(1)**... (brutoloon / nettoloon) van de werknemer. Deze inhouding op het loon van de werknemer wordt ...**(2)**... (heffingskorting / loonheffing) genoemd.

Door het stelsel van sociale zekerheid vindt er een herverdeling van de inkomens plaats. Deze herverdeling wordt weergegeven in Lorenzcurven.

Lorenzcurven

- 1p 24 Welke Lorenzcurve en toelichting geeft de verdeling van de inkomens na de herverdeling juist weer?
- A Lijn b, want de inkomens zijn gelijkmatiger verdeeld dan bij lijn c.
 - B Lijn b, want de inkomens zijn ongelijkmatiger verdeeld dan bij lijn c.
 - C Lijn c, want de inkomens zijn gelijkmatiger verdeeld dan bij lijn b.
 - D Lijn c, want de inkomens zijn ongelijkmatiger verdeeld dan bij lijn b.

Werkloze werknemers kunnen een WW-uitkering aanvragen.
Het UWV beoordeelt de tijdsduur en de hoogte van de uitkering.

Gebruik informatiebron 7.

- 1p 25 Joram begon te werken op 1 september 2020 en is ontslagen op 15 januari 2022. Hij heeft recht op een WW-uitkering.
→ Bepaal hoelang Joram een WW-uitkering ontvangt.

Joram werkte gemiddeld 30 uur per week en verdiende € 11,50 per uur.

Gebruik informatiebron 8.

- 2p 26 Bereken de hoogte van Jorams WW-uitkering in de eerste maand van zijn werkloosheid. Schrijf je berekening op.

Voor het betaalbaar houden van de sociale uitkeringen is de i/a-ratio belangrijk. Dit is de verhouding tussen het aantal mensen met een uitkering (inactieven) en de werkenden (actieven).

De i/a-ratio kun je berekenen met een formule:

$$i/a\text{-ratio} = \frac{\text{aantal inactieven}}{\text{aantal actieven}}$$

- 1p 27 Als de i/a-ratio stijgt:
- A blijft de betaalbaarheid van de sociale uitkeringen gelijk
 - B neemt de betaalbaarheid van de sociale uitkeringen af
 - C neemt de betaalbaarheid van de sociale uitkeringen toe

Fairtrade gemeenten

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 9 en 10 in de bijlage.

Stichting Fairtrade Gemeente Nederland werkt samen met gemeenten waar winkels, horeca en andere bedrijven zich inzetten voor meer eerlijke handel in de wereld. De producenten in de ontwikkelingslanden krijgen een eerlijke (hogere) prijs voor hun fairtrade producten. De stichting streeft naar het vergroten van de vraag naar en het aanbod van fairtrade producten uit ontwikkelingslanden.

- 1p 28 De inkoop en verkoop van fairtrade producten is een vorm van particuliere ontwikkelingshulp. Hoe noemen we deze hulp?
- A bilaterale hulp
 - B noodhulp
 - C structurele hulp

- 1p 29 Als Nederlandse bedrijven fairtrade producten verkopen, dragen zij bij aan betere leefomstandigheden in de ontwikkelingslanden. Ook dragen deze bedrijven indirect bij aan de economische ontwikkeling van een land.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Door de verkoop van fairtrade producten krijgt de ...(1)... (consument / overheid / producent) in een ontwikkelingsland een hogere opbrengst voor zijn producten. Hierdoor is deze in staat om meer te investeren in machines. De ...(2)... (arbeidsmarkt / infrastructuur / technische ontwikkeling) verbetert hierdoor.

Er zijn steeds meer Nederlandse huishoudens die fairtrade producten kopen, zoals fairtrade koffie. De koffieboer in het ontwikkelingsland ontvangt door de fairtrade een hogere prijs voor zijn koffiebonen.

Gebruik informatiebron 9 en 10.

- 1p 30 Bereken hoeveel eurocent de fairtrade koffieboer ontvangt voor een kop fairtrade koffie. Schrijf je berekening op.

- 2p **31** Nederlanders drinken thuis jaarlijks 18 miljard kopjes koffie, daarvan is 25% fairtrade koffie. Stel dat de fairtrade koffieboer € 0,08 verdient aan dit kopje thuiskoffie.
- Bereken dan de jaarlijkse inkomsten van de fairtrade koffieboeren afkomstig van de Nederlandse fairtrade thuiskoffiedrinkers. Schrijf je berekening op.

Marcia heeft een restaurant in fairtrade gemeente Alkmaar, waar ondernemers gestimuleerd worden om fairtrade producten te verkopen.

- 1p **32** Marcia gaat ook fairtrade koffie verkopen. Marcia: "Als alle restaurants hier fairtrade koffie zouden verkopen, is dat echt een bijdrage aan een meer eerlijke verdeling van de inkomens in de wereld."
- Hieronder staan vijf economische verschijnselen.
- 1 de koffieboer krijgt een eerlijke prijs
 - 2 de koffieboeren kunnen meer investeren
 - 3 er ontstaat meer werkgelegenheid
 - 4 de werknemers ontvangen meer inkomen
 - 5 de inkomens in de wereld worden gelijkmatiger verdeeld
- In welke regel staan de verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?
- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
- B** 1 → 2 → 4 → 3 → 5
- C** 1 → 3 → 2 → 4 → 5
- D** 1 → 3 → 4 → 2 → 5
- E** 1 → 4 → 2 → 3 → 5
- F** 1 → 4 → 3 → 2 → 5

Rijken worden rijker

De familie Boot is blij. Tijdens de kredietcrisis in 2008 was hun vermogen gedaald, maar gelukkig stijgt dankzij economische groei hun vermogen weer langzaam. Je berekent het vermogen door de bezittingen te verminderen met de schulden.

$$\text{waarde vermogen} = \text{waarde bezittingen} - \text{waarde schulden}$$

- 1p **33** De waarde van de bezittingen van de familie Boot bedraagt € 100.000 en de waarde van schulden is € 20.000.
In welke situatie kan het vermogen van dit huishouden stijgen?
A als de bezittingen dalen met 4% en de schulden stijgen met 4%
B als de bezittingen dalen met 4% en de schulden dalen met 6%
C als de bezittingen stijgen met 2% en de schulden stijgen met 6%
- De familie Boot woont met veel plezier al 30 jaar in hun huis en ze willen er nog vele jaren blijven wonen. Ze hebben nog een kleine hypotheekschuld op hun woning: ze hebben een overwaarde op hun woning. Toch kan de familie Boot die overwaarde niet op korte termijn uitgeven.
- 1p **34** Leg uit waarom de familie Boot de overwaarde van hun woning niet op korte termijn uit kan geven.
- 1p **35** De hogere inkomens hebben meer voordeel gehad van de economische groei dan de lagere inkomens. Daardoor is er een grotere ongelijkheid ontstaan bij de vermogensverdeling. Relatief zijn de rijken rijker geworden en de armen armer.
→ Leg uit dat een hoger inkomen kan leiden tot een hoger vermogen.
- 2p **36** In 2018 bedroeg het totale vermogen in Nederland € 1.200 miljard. Tien procent van de huishoudens met het hoogste inkomen had 30% van het totale vermogen in hun bezit. Er zijn in Nederland 8 miljoen huishoudens.
→ Bereken het gemiddelde vermogen van deze 10% van de huishoudens met het hoogste inkomen. Schrijf je berekening op.
- 1p **37** De levensfase van een huishouden is van invloed op de hoogte van het vermogen. Jonge huishoudens hebben vaak nauwelijks vermogen. De 65-plussers, zoals de familie Boot, bezitten vaker een hoog vermogen, ondanks hun lage inkomen.
→ Noem een reden waarom 65-plussers vaker een hoog vermogen bezitten, ondanks hun lage inkomen.

De beroepsbevolking verandert

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 11 in de bijlage.

Op donderdagochtend opent economiedocent Kamara meestal de les met een artikel over economisch nieuws:

Hogere werkloosheid ondanks stijging van het aantal banen in het derde kwartaal van 2020

- 1p 38 In de klas ontstaat er een discussie tussen docent Kamara en Clasina over het artikel en de beroepsbevolking in Nederland.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
De werkloosheidscijfers en het aantal banen worden elk kwartaal gepubliceerd door het ... (1)... (CBS / CPB / NIBUD). Deze cijfers geven een beeld van de beroepsbevolking in Nederland. Een van de voorwaarden om tot de beroepsbevolking te behoren is ... (2)... (direct beschikbaar zijn voor werk / een afgeronde studie / ouder dan 21 jaar).
- Gebruik informatiebron 11.*
- 2p 39 In het tweede kwartaal waren er 340.000 werklozen.
→ Bereken met hoeveel personen de werkloosheid toeneemt in het derde kwartaal ten opzichte van het tweede kwartaal. Schrijf je berekening op.
- 1p 40 “Dat begrijp ik niet”, zegt Clasina: “Er zijn 226.000 personen meer aan het werk. Terwijl het aantal banen maar met 140.000 is toegenomen.”
→ Verklaar dat het aantal werkzame personen meer kan stijgen dan het aantal banen.
- 1p 41 Kamara zegt: “Er zijn personen die zich eerst niet registreerden bij het UWV. Maar nu registreren zij zich wel als werkloze bij het UWV.”
→ Noem een reden waarom deze personen zich nu wel registreren bij het UWV.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- 1p 42 Volgens Kamara is de werkloosheid sterk toegenomen door de economische crisis in 2020.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Bij een economische crisis daalt de vraag naar goederen en diensten. Er ontstaat dan ...(1)... (conjuncturele / structurele) werkloosheid. Als de werkloosheid stijgt vervallen vaak als eerste de ...(2)... (flexibele banen / vaste banen).

Clasina merkt op dat de overheid de economie tijdens de crisis stimuleerde met steunmaatregelen van € 90 miljard.

Tijdens de crisis betaalde de overheid, aan bedrijven die door de crisis in moeilijkheden komen, vaak een deel van de loonkosten. Dat kostte veel geld, maar op termijn staan daar voor de overheid stabiele belastinginkomsten tegenover.

- 1p 43 Hieronder staan vijf economische verschijnselen:
- 1 de overheid betaalt tijdelijk een deel van de loonkosten
 - 2 de bedrijven hoeven minder personeel te ontslaan
 - 3 de bestedingen en de productie blijven op peil
 - 4 het aantal mensen met een werkloosheidsuitkering blijft gelijk
 - 5 de belastinginkomsten blijven stabiel
- In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?
- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.